

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ Голос адыга

макъ

1923-рэ ильсүүм
пътханам
кынчелжээнгээ туудын

№ 132 (22341)

2021-рэ ильэс

ШЭМБЭТ

БЭДЗЭОГҮҮМ и 24-рэ

ОСЭ ГҮЭНЭФАГЬЭ ИИЭП
КЫХЭТЫУТЫГХЭР ҮКИ
НЭМҮКИ КҮЗБАРХЭР
ТИСАЙТ ИЖҮГҮӨТӨШТХ

WWW.ADYGVOICE.RU

6 +

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъээз

Ермэлзыкъхэм яIoфшIэн рагъэжъэжьыгъ

Адыгэ Республикаэм и Лышъхэу Күумпыл Мурат ипшъэрылькээ гъомылапхъэхэм ауасэ мониторинг шыгъэнэм фэгъэзэгъэ яофшIэнко купым зэхэсигъоу илагъэр зэрищагъ АР-м и Премьер-министрэу Геннадий Митрофановым.

Ioфсхабзэм хэлэжьагъэх республикэм ивице-премьерэу Сапый Вячеслав, АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкэ үкис сатыумкээ иминистрэу Шэуджэн Заур, Адыгейм мэку-мэшүмкэ и Министерствэ ипащэ игуадзэу Сергей Шопинир, монополием пэшиукогъэнэмкэ федеральнэ культикум республикэм и Гъэ-ИоршланпIэ, Адыгэястмат, муниципалитетхэм ялтыклохэр.

Ioфыгъо шхъаалеу зытегущыгъэхэр шьольтырым икъалэхэм үкис ирайонхэм ермэлжкхэр ашызэхэгъэнхэр ары. Мыш яофшIэн рагъэжъэжьынэм кэшакко фэхъугь партиеу «Единэ Россием» ишьольтыр къутамэ.

Партием ишьольтыр гъэцэ-кээлко комитет ипащэу Афшэгтэй Рэмэзан кызээриуагъэмкэ, мэкуумэш продукциер кыдээзгээхэр бэдээрхэм ашыщэнхэ амал язнымкэ Ioфыр къафагъэпсынкIэшт, аш даклоу республикэм щыпсэухэрэм бэдзэр уасхэм анах пытэу гъомылапхъэхэр кызээкагъэхъянхэ алъэкишт.

Мыш ыпекIэ «Единэ Росси-

ем» иплощадкэ щызэхажэгъэ зэхэсигъом УФ-м и Правительствэ үкис шьольтырхэм ящахэхэр хэлэжьагъэх. Боршыр зыхашыкыре хэтэрыкхэм ауасэ къегэ-иыхыгъэнэмкэ шэгээн фаехэм ахэр атегушылагъэх. АшкIэ амалышлоу алтыгатъ ермэлжкэу зэхажэхэрэм япчагъэхэгъэхъогъэнэйр.

Партийцэхэм үкис Правительствэхэм хэтхэм къахыгъээ предложением Урысыем и Президентэу Владимир Путиным дыргыштагъ. Аш епхыгъэу шьольтырхэм ящахэхэм пшээрлыгъэнэфагъэхэр афишигъэх.

Гъомылапхъэхэм ауасэ къе-гъэхъыгъэнэйр Ioфыгъо шхъаалеу зэрэштыр, аш фэдэ пшээрлыгъэм республикэм и Лышъхэу үкис федеральнэ пащэхэм къизэр-гъэуцурэр къыхигъэштигъ Геннадий Митрофановым. Аш къихэ-кыкIэ сатышыпIэ чыпIэхэм зэрахэгъэхъон фаэм даклоу, шьольтырым ит предприятие инхэм, гъомылапхъэхэр оптэу зыщэхэрэм Ioф адэшэгъэнэм мэхъянешхо илэу ылтыгатъ.

Непэрэ мафэм ехъулэу сатышыпIэ чыпIэ 4620-рэ зилэ ермэлжкэ площаадкэ 45-рэ республикэм щагъэпсыгъ, ильэсир къизихъагъэм щыублагъэу ермэлжкэ 650-рэ зэхашагъ.

Адыгейм и Лышъхэу
ипресс-къулыкъу

Адыгэ Республикаэм и Лышъхэу иунашъу

Рэзэныгъэ тхыль етыгъэнэм фэгъэхыгъ

Хэбзэгъэуцугъэм игъэптиэнкIэ, цыифхэм яфитыныгъэхэмрэ яфдэхэмрэ къеухумэгъэнхэмкэ гъэхъагъэу илэхэм апае **Мамый Русльян Юрэ ыкъом** — Урысые Федерацием и Следственне комитет Адыгэ Республикаэмкэ и Следственне гъээорышланпIэ криминалистикэмкэ иотдел ипащэ — рэзэныгъэ тхыль етыгъэнэ.

Адыгэ Республикаэм и Лышъхэу
КҮУМПЫЛ Мурат

къ. Мыеекъуапэ,
бэдээгъум и 22-рэ, 2021-рэ ильэс
№ 172

ШушIЭ Ioфсхабзэ зэхажагъ

Дунаим щыпсэухэрэ быслынхэм мэхъянешхо зэрэтырэ дин мэфэклитум ашыш Күрмэныр. Мигъэ ар бэдээгъум и 20-м тэфагъ үкис, хавзээр зэрэхъугъэу, мэфэ заулээр хагъэунэфыкы. Мэфэклым хахъэу шуши Ioфсхабзэхэр Адыгейм щызэрахъэх.

Адыгэ Республикаэм үкис Пшызэ шьольтыр ашыпсэурэ быслынхэм я Диндэлжэя-пIэ къизэртыгъэмкэ, Мые-

куалэ дэт мэшитым къаклохэрэм ямылькукIэ Iашly-lyushу-хэр, нэмискI пкыгъохэр зэрылтыгъэхэ къэмлэнэ 350-рэ кIэлэцькIуухэм шуухафтынэу афагошгыгъ.

Дунаим тет быслымэн пстэуми анах агъэлзэпIээрэ мэфэклэу щытум цыифхэр шум фе-щэх, мамырныгъэм, зэфагъэм, къыппэблагъэм гүкэгъу фэпшын зэрэфаем, зэдэжэжынгъэм нах къафегъэуших. А хэбзээ

шагъохэм яшуагъ къэжэ зэгурьоныгъэу цыифхэм азыфагу илььрэ джыри нах пытэ ху-нымкэ, лъэпкэ зэфэшхъафхэм къахэцькIуухэм республикэм щыпсэухэрэм, дин зэфэмыдэхэр зылэжыхэрэм зээгэжынгъэ азыфагу илъянымкэ.

Адыгейм щыпсэурэ быслынхэм пстэуми тафэлъао псауныгъэ пытэ, щыкIэштигъ ялэнэу, яунагъохэм фэбагъэ арлынену.

Мэхъянэшхо зиЛЭ псэуаль

Адыгэ Республикэм и Лышхьэу Къумпыл Мурат игъэкотыгъэ гъецкіэжынхэр зыщы-корэ лъэпкь Унэу Пушкиным ыцэ зыхырэм тигъусасэ щылагъ, ыпекіэ пшъерыльеу кыгъеу-цугъехэр зэрагъецакіэхэрэм, йофшэнхэр зэрэлъыкіятуатэхэрэм зашигъэгъозагъ.

Шыгу къэдгъекыжын, Пушкиним ыцэ зыхырэ лъэпкь унэр шъолыр мэхъанэ зиЛЭ культурнэ кіенэу щит, ар 1901-рэ ильесым ашыгъ. Аужырэу гъецкіэжынхэр зыщыклягъехэр блекіягъэ леашігъум ия 60-рэ ильесхэр ары.

Адыгейим социальн-экономикэ хэхъоныгъэ ышыным иунээ программэ ишүаагъекэ архитектурэм исаугъэт агъекіэжын амал щыэ хъугъэ. Аш сомэ миллиони 162-рэ фэдиз пэуагъехъагъ.

Гъецкіэжын йофшэнхэр блекіягъэ ильесым рагъежьагъех ыкы бжыхъэм ехъулэу аухынхэу ары. Псэуальэм изэтгъепсыхъан фэгъезагъехэр пшъедкіягъэу ыхырэмкэ гъунепкъэ гъэнэфагъэ зиЛЭ обществу «Термострой» зыфиорем испециалистхэр ары. Реставраторхэри йофшэнхэр къялажъех.

Адыгейим культурэмкэ иминистрэу Аульэ Юрэ къызэрияугъэмкэ, проектым диштэу йофхъабзэхэр зэкі зэхашхэх. АР-м и Лышхьэу пшъерильеу къафишыгъэм изэшохын къидыхэлъытагъэу псэуальэр зэ-

рифшъушау агъекіэжынхэм ыкы шапхъехэм адиштэхэрэ материалхэр агъефедэнхэм анахьэу анаэ тырагъеты.

Непэрэ мафэм ехъулэу агъекіэжынхэм Къумпыл Мурат зыщыгъэгъозагъ. Псэолъешхэм псырыкуюлээм исистемэ изэтгъепсыхъан, гъекіэжын йофшэнхэм ашыщхэр зэшүахыгъэх. Пчъехэм яхгъэуцон фежъагъех, дэпкъихэр зэшыз ашых, инженернэ коммуникациихэр зэты-

рагъепсыхъех, нэмыхк йофшэнхэри агъекіэжынхэр.

Цыфхэр зычайсющтхэ залым, балконхэри дыхэтхэу, чыпэ 306-рэ илэшт, аш ыклоци агъекіэжыгъ. Мы охтэ благъэм къэзыгъэнэфхэрэ пкыгъохэр (люстрэхэр), электричествэры къуалыгъэнэхэр зэблахъущтх.

Дэпкъхэм арагъекүштхэ материалхэр хазырых, декорациехэр хураеу къеклокынхэм фытегъепсыхъэгъэ механизмахэр агъеуцугъэх. Джащ фэдуу яшыкіягъэ оборудование зэрагъэгъогъ. Сэкъатныгъэ зиЛЭхэр йөрифэгъоу мыш къеклопленхэ ыкы чэхъанхэ амал

яйным иофигоо игъецкіэнэ зыщагъэгъупшэрэп.

Адыгейим и Лышхьэу псэуальэм игъецкіэжын фэгъэза-гъэхэм анахьэу анаэ зытыра-гъэтихэз фаехэм къашууцугъ. Мыщ къыпэулыч чыпээр зэтегъепсыхъэгъэнэхэр, объектын итеплэ гъецкіэжыгъэнэхэр пшъэ-рыйлэ шъхьалеу къыгъэнэфагъэх.

— Пушкиним ыцэ зыхырэ унэр — зыми фэмыдэ псэуаль. Республикэм итеатрэ ыльэ тэу-ционым ыкы хэхъоныгъэ ышыным итарихъ мыш епхыгъ. Тэатрэ зычайт унэм Мьеукуалэ къызэригъэдахэрэм даклоу, шъолырим икультурнэ ёылахэхэм сидигъуи ашыщыгъ. Арыш, зыми фэмыдэ архитектурэм исаугъэт къэты-ухъумэнным мэхъанэшхо и! Аш даклоу театральнэ коллективхэм ягүхэлхэр Ѣылэнгъэм Ѣылхыра-шихнэ, къяулэхэрэ цыфхэр агъегушонхэ альэкынам афеш непэрэ шапхъэхэм адиштэхэрэ амалхэр альэкэлтихэнхэ фое, — къыуагъ Къумпыл Мурат.

Пушкиним ыцэ зыхырэ унэм непэ йоф щашэ АР-м и Лъэпкь театрэрэ Урыс драматическе театрэмрэ.

**Адыгейим и Лышхьэу
ипресс-къулыкъу**

Сурэтхэр А. Гусевым тыри-хыгъэх.

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия 64-рэ зэхэсэгъо 2021-рэ ильесым бэдзэогъум и 28-м зэуагъакіэ.

Йофыгъохэу зытегуущыгъэшт-хэм мы къыкіэльхыклохэрэр ахагъехъагъэх: законопроектэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехъыллагъ» зыфиорем ия 31-рэ статья зэхъокы-

ныгъэ фэшыгъэнным фэгъэхъыгъ» зыфиорем ялонэрэу хэппэлгэгъэнэ; законопроектхэу «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм бюджет йофыр зэрэшгъэпсыгъэм ехъыллагъ» зыфиорем ия

21-рэ статья ия 2-рэ яхь къуачэ имыгъэжьэу лъйтэгъэнным фэгъэхъыгъ», «Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутат истатус ехъыллагъ» зыфиорем ия 25-рэ статья ия

2-рэ ыкы ия 3-рэ яхь къуачэ имыгъэжьэу лъйтэгъэнным ехъыллагъ» зыфиорем апэрэу ахэпльэгъэнэхэр, Адыгэ Республикэм и Законхэр «Адми-

нистративнэ хэбзэукъоныгъэхэм яхъыллагъ», «Чыпэ зыгъэ-юрышлэжынхэм ехъыллагъ», «Адыгэ Республикэм и Уплэ-къу-лъйтэхэлээ палат ехъыллагъ», «Къэлэгъэпсын йофшэнхэм ехъыллагъ», «Адыгэ Республикэм имуниципальнэ къуулькуу илэнатэхэм я Реестрэ ехъыллагъ», «Чыпэ мэхъанэ зиЛЭ

йофыгъохэу къоджэ псэуплэхэм афгъэзагъэхэм яхъыллагъ», «Чыгум епхыгъэ зэфыщыты-къэхэр гъэтэрэзэгъэнхэм ехъыллагъ» зыфиорем ашыкы нэмыхк йофыгъохэр.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм изэхэсгэгъэхэйхэнхэм сыхытэр 10-м аублэшт.

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ**

Шъолъыр
гъэорышэнымкэ Гупчэм
къеты

Адыгеир 01

ГУМЭКЛЫГЬОХЭМ ЯДЭГЬЭЗЫЖЫН ЛЪЭПЛЬЭХ

Тетысхаплэ зэпыкылыгъэхэр, хэкл итэкъуплэ ыкли урам остыгъэ кулагъэхэр... Мыщ фэдэ хякэл-къоклагъэхэр зэрэзрахъэхэрэм Адыгэим щыпсэухэрэр ыкли хякэлэу къеблагъэхэрэр лъешэу егъегумэкын.

Шъолъыр гъэорышэнымкэ Гупчэм иофишилэхэм мы лъэныкъомкэ цыфхэм ядаохэр атхых. Анахыбэу гумэл кызыпкырыр зыгъэпсэфыплэ чыпаклэхэу агъэпсыгъэхэм атыратхагъэхэр зэрэзщаагъакъохэрэр ары.

Мы мафхэм Мыекуапэ иурамэу Краснооктябрьскэм тет скверыр (урамхэу Пушкинэмэ) Комсомольскэмэ азыфагу ит) зэтырагъэпсыхажы. Къелдэсхэм амакъэ зэраторгъэм кыжкэеу мы общественэ чыплэр агъэцэклэхы.

Федеральна программа «Калам щылэкшүүлэшүүлэшүүлэхэмэй» ильэпкэ проектэу «Псэупл ыкли къэлэ щылаклэр» зыфиорэм иштуагъякэе гъэцэклэхжынхэр ашых. Мы программэм хахьэу 2021-рэ ильэсүм къэлэ щагу 24-рэ зэтырагъэпсыхажт.

Джащ фэдэу Лениним игупчэ бэмышшэу щагъэпсыгъэ чыплэе букироссингым бэ щыгуушу-

кыгъэр. Цыфхэр мы чыплем къеклонлэнхэш, зыффе тхылъыр аштэн, аш ычыплэ зэджэгъэ тхылъхэр кынадалханхэ альэцкыщт. Мыщ пэгүннэгьоу тетысхаплэ къагъэуцуг, аш зыщыбгъэпсэфыз тхыль уеджэн плээкыщт. Мыщ фэдэ тхыль дэльхаплэхэр Мыекуапэ инэмыкэ район цыклюхэми кыщызэуахащтых.

Къалам изэтегъэпсыхан нахьшум ыльэнкыоклэ зэхжийнгэшүүхэр фэххүх. Зыгъэпсэфыплэ чыпаклэхэр ыкли щагу площадкэхэр зэтырагъэпсыхэх, автомобиль гъогухэр ыкли лъэсрэриялпэхэр агъэцэклэхжых. Ау, гуква нахь мышэми, хякэл-къоклагъэу цыфхэм къахафхэрэм къалам тепльяджэ илэу ашы. Лажъэ зилэхэм уальтихууныр къин, мыхьо-мышлагъэхэу зэрхэхэрэр дэбъэзэзжынхын нахь юшлэх. АР-м гъэсэнгъээр шэнгэээрэхэе и Министерствэ, муниципаль-на районхэм ыкли къэлэ шьо-

лъырхэм ягъэорышлаплэхэм, гъэсэнгъэ зыщызэрагъэхэрэ организациехэм зынбыж имыкүгъэхэм хэбзэукононгъэхэр ыкли бзэджэшлагъэхэр зэрэмынханхэм фэшлэшорыгъэш юфхъабзэхэр ренэу адзэзрахъэх. Ашкэ къэралыгъо программа «Гъэсэнгъэм ихэхъонгъэхэр» зыфиорэр ыкли муниципальна проектхэр къизфагъэфедэх.

Адыгэим ильэс къес, бэдээгъум къицегъэжъягъэу юнитом нэс, муниципальна районхэм ыкли къэлэ шьолъырхэм зэхэубытэгъэ межведомственэ пэшорыгъэш юфхъабзэу «Подросток» зыфиорэр рагъеклокы. Зынбыж имыкүгъэхэм ягъэхэм комиссиер, общественностир, полицием иофишилэхэр ютахъохэм ыкли ныжжыкэхэм юф адашлэ, янэтажэх ямыгъусэхэу чэшчирэе урамын тетхэр къыхагъэшх, адэгүшлэх.

«Республике гупчэм щыре-

коклэхэрэ пэшорыгъэш юфхъабзэхэм ахагъэлажъэх юнитом движением хэтхэр. Къэлэцыклюхэр ренэу шэмбэт шынхяфхэм, къэбзэнгъэм иофтхъабзэхэм ахэлажъэх, дээсаугъэтхэм язынет лъэпльэх», — къышауягъ Мыекопэ къэлэ администрацием гъэсэнгъэмкэ и Комитет.

Гъэсэнгъэ зыщызэрагъэхэрэ организациехэм ренэу къэлэцыклюхэм апае зэлүкэгъухэр рагъеклокы, классым илэ-

щэ къэлэе гаджэхэм ны-тихэм апае хэушхъафыкыгъэ зэдэгүүшлэгъухэр афызэхаш.

Зэфхэхысихъхэр пышхээз къэлэцон плээкыщтыр зы: тфызэшомыкын зыпари тыкдээрэп, тызыфее закъор шыгъахэр къэтыхумэнэр ары. Зыщышумыгъэгъупшэштыр зэхэкутагъэр икэрикэе бгэцэлжынхын пае теклодэшт мылькур къэлэ щылаклэр нахьшүү шыгъэнимкэ пэлубгъэхан зэрэпльэкыщтыр ары.

Covid-19 Вакцинацием иштуагъэ къэклошт

Коцхэблэ районым ит псэуплэу Натырбые игурит еджаплэу N 8-м ипащэу Мамыш Эдуард коронавирусым пэуцужырэ вакцинэр зыхязыгъэльхагъэхэм ашыщ.

Ипсаунгъэ изытет зыпкъ итынхэмкэ, тапэки узым пэшүееклон амал ишнэнхэмкэ аш ишогъэшхо къэклоштэу ельйтэ.

— Блэкыгъэ ильэсүм шэклогъум ковидыр къыспыхаагь ыкли, шыпкъэу поштмэ, къин сиғэлэхэйтэгъу. Тхэм ишыкүркэ медицинэ юлгын, юзээгүү уцхэм яштуагъякэе сипсаунгъэ зэтэуцожыгъ, ау узым къызидхыгъэхэм непи тээлүү сагъэгумэкэеу къыхэхы. Мы ильэсүм имэкуюгъу мазэ вакцинэр зыхяз-

гъэльхагъ, сэ сизакьоп, сишхъэгъуси ары. Къэлэе гэдэж сэнэхьатым силовшэн зэрэлхыгъэр, цыфхэм, къэлэе джаклохэм сахэтын, садэгүшлэн зэрэфаэр къыдэллэтихэмэ, мы лъебэкьюу сышгъэр зэрэтерэзым щеч хэлжээп. Арышь, прививкэ зябгъэшшынхэр сэркэ шлэглээ зимиэ пшээрэльтэу щыт. Нэмыхк къэралыгъохэм вакцинэр икту фэдизэу алэклэльэп, афи-къурэп, тэтишикылагъэр зэклэти, таизхэдэни щыл. Ар цыфхэм къагурыоным, игъом вакцинациер аклы-

ным мэхъанэшхо илэу сэлъытэ. Непэрэ мафэм ехъулэу Урысыеем щылэсурэ нэбгырэ миллион пчагъэмэ прививкэ зарагъэшыгъ, ау колективнэ иммунитет тиэнэм пае а къэгъэлэгъоним джыри хэгэххэгъэн фае. Арышь, постэуми зэгүрэйонигъэ, зыкынгъэ тазыфагу илэу вакцинацием тыхэжкугъэлаж, тэри, къытпэблэгъэ цыфхами япсайнгы, ящынгы къэтэжкугъэхум. Ары непэ хэкылэшэу ютахъохэм ашылэр, — elo Мамыш Эдуард.

Зэхэтэу ашырэ бэрэскэшхо нэмазыр щагъэзыягъ

Эпидемием къинигъоу къызыдхырэм ыпкъ къикыкэ Адыгэ Республиком ыкли Пшызэ шьолъыр ашыпсэухэрэ быслыимэнхэм ядиндэлэжьаплэ бэдээгъум и 23-м къицегъэжьагъэу гъунапкъэхэр ыгъэуцугъэх.

Бэдээгъум и 24-м къицегъэжьагъэу Адыгэим ыкли Пшызэ шьолъыр адэт мэштихэм

зэхэтэу ашырэ бэрэскэшхо нэмазыр ашашыщтэп. Аш нэмыхкэу хъадагъэм (джэназым),

дэгум (нэчыхъэм) хэлажьэхэрэ цыфхэм япчагъагь нахь маклэ шыгъэн фаеу унашьо юшыгъ.

**Шүүгү
къэтэгъэкыжы
мэштихэм
шүүклоным пае
шапхъэхэу
жсүгъэцкэнхэ флахэр:**

— укъэзыуумэрэ пкыгъохэр (нэгихъор ыкли лалъэр) мэштихэм къаклохэрэм зыдалигъынхэ фае;

— нэмаз зыщашырэ ежхэм ялтаргэгъу алыгын фае; — цыфхэм азыфагу метрэ 1,5-рэ ильын фае; — алэ уубыты ыкли зяпщэкли хъущтэп; — симаджэу зэгүцэфэжхэм, мэштихэм къаклохэр хъущтхэп; — ильэс 65-рэ зынбжжэхэр ыкли аш къехъугъэхэр мэштихэм къэмыхкэхэм нахьшүү.

БзэшIэнныгъэлэжь инэу Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъор къызыыхъугъэр ильэс 80 мэхъу

ИгъашIэ наукэ фигъэшъошагъ

Филология шIэнныгъэхэмкэ докторэу, Адыгэ къэралыгъо университетым общэ языкоznаниемкэ икафедрэ ипрофессорэу, Урысыем авшэрэ гъесэнныгъэмкэ иофышо гъешуагъэу, УФ-м иапшэрэ еджапIэ изаслуженнэ иофышуэу, шIэнныгъэхэмкэ Адыгэ (Черкесскэ) дунэе академием иакадемикэу, АР-м и Лышихъэ дэжь адигабзэмкэ щыззехщэгъэ Советым хэтэу Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъор къызыыхъугъэр непэ ильэс 80 мэхъу.

ыкоI исэу, ыбгъэ кIэльэу ильэси 7 щагъеннафэ; ясабийхэр — Ачэрдан, Альмир, ашыпху закью Зарэ (янэжь Зэртуаще фиусыгъагъэр), ау джары зэрдэхэрэ, ягъусэхэу къекошхи, щэлэфхэ, Хатыгъужыкъуа ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, Гурит еджапIэр Ачэрдан тыжын медальIэ 1988-рэ ильэсэм къуухыгъ. Унээю гупсэф ѿшпсэүгъех, жэм Iae къыдэмныгъекI» — ало нахыжхэм. ПкIэнчьеу аlyагъэп: «ГущыIэ дахэм блэр гъуанэм къыреши». Мы гупшысэхэм акIэдэлукъытгъэ кIалэми пасэу игультэгъ гущыIэм къыгъеу. «Дэгъу къэплон пIэлэкъыттэу, жэм Iae къыдэмныгъекI» — ало нахыжхэм. ПкIэнчьеу аlyагъэп: «ГущыIэ дахэм блэр гъуанэм къыреши». Мы гупшысэхэм акIэдэлукъытгъэ кIалэми пасэу игультэгъ гущыIэм къыгъеу.

Наукэм фэкошт ыкъи пытэу аш хэуцощт кIалэм ыци — «Ачэрдан» фэзыусыгъагъэр ятэклэ инэнэжь; хякакло куагъэу Бэшыкъо ялахылхэм якIалэм ашыщ ашкэ еджэхэу зэхихь, ыгу рихыгъагъ. ыкъо ибынхэм ацIэхэр зымы хэклюкIэнхэу ѿшпсэүгъи кIэхъопсэу ѿшпсэүгъи къидэхъугъ. Абхазынм къуаджэ Ачандара ылоу ит, аш ылъапсэр къекъирэ чыгыгым ыцI, мы цэр тIэклэ мэкъэ зэтекI илэу — Ачэрдан ыцIэр гъэпсыгъэ хууьгъ, ау къэнагъэр, чыг лъэпсэ пытэм фэдэу, ар зыфаусыгъэм игъашIэ дахэу зызэридзыгъэр ары.

Абрэдж Ачэрдан зэо аперэ ильэсэм, бэдзэогъум и 24-рэ 1941-рэ ильэсэм къэхъугъ. Ятэу Нухъэ Зульхъаджэ ыкъор иллакъоIэ Пшыжъхъаблэ ѿшпсэу, къыщыхъугъ, ѿшпсэу, ау аперэ сабьеу Ачэрдан ильэси 7 ынныжъэу, Нухъэ къуаджэу Хатыгъужыкъуае колхоз тхаматэу

щагъеннафэ; ясабийхэр — Ачэрдан, Альмир, ашыпху закью Зарэ (янэжь Зэртуауще фиусыгъагъэр), ау джары зэрдэхэрэ, ягъусэхэу къекошхи, щэлэфхэ, Хатыгъужыкъуа ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, ѿшпсэүгъех, Гурит еджапIэр Ачэрдан тыжын медальIэ 1988-рэ ильэсэм къуухыгъ. Унээю гупсэф ѿшпсэүгъех, жэм Iae къыдэмныгъекI» — ало нахыжхэм. ПкIэнчьеу аlyагъэп: «ГущыIэ дахэм блэр гъуанэм къыреши». Мы гупшысэхэм акIэдэлукъытгъэ кIалэми пасэу игультэгъ гущыIэм къыгъеу.

Къоджэ еджапIэр къызеухым, Абрэдж Ачэрдан янэшэу Аулъэ Казбек Лалыхъу ыкъо бзэшIэнныгъэлэжым ѿшпсэу тирихуу, ежь ишоигъоньиIэ Тбилиссэ къэралыгъо университетым икавказ кутамэ чIэхъагъ, 1963-рэ ильэсэм дэгъу дэдэкIэ ар къуухыгъ; 1968-рэ ильэсэм — Грузиим шIэнныгъэхэмкэ и Академие бзэшIэнныгъэмкэ и Институт иаспирантурэ къуухыгъ. 1971-рэ ильэсэм кандидат диссертациер темэу «Именные композиты в адигейском языке» (инаучнэ Iашхъетегъэр профессорэу Г. В. Рогава) зыфиорэмкэ къыгъашыпкъягъ. Абрэдж Ачэрдан Тбилиссэ лингвистический еджапIэр, академикэу А. С. Чикобава шIэнныгъэ лъэпсэ пытэм зыфишыгъэм ѿшпсэу, ау къэнагъэр, чыг лъэпсэ пытэм фэдэу, ар зыфаусыгъэм игъашIэ дахэу зызэридзыгъэр ары.

Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIагъо Абрэдж Ачэрдан Нухъэ ыкъом тигуу къыддэеу посауныгъэ пытэкIэ, гупшысэ лъагэкIэ, хэхъоныгъэкIэ, насыпкэ тыфэлъо ыкъи къыгъашыгъэм фэдиз Тхъэм къыфыхъигъэхъонуу тифэхъохъу.

Арь. Абрэдж Ачэрдан ищIэнныгъэ зэрэштэу наукэм фээзэгэз, бэ фэуключыгъэу къидэхъугъэр. Мы зэкэм анэмийкэу, ар унэгъо дахэ зышигъэ ыциф: ишхъэгъэсэу Цокъэжыыу Сафыетрэ ежыррэ зы кIалэ зэдапуугъ, зэдалэжыгъ; джы къом иунэгъо дахэ ягушуагъу, къорлыгъ цыкъуитум агъенасыншюх. Ачэрдан ыцифыгъэ ин хэль, шыпкъэгъэшо къоль, илорэ ишлэрэ зэтхъэх; иадыга лъэпкъ фэшьипкъягъ, гушьхъэлэжыгъэгъэр егъебагъо. ШIэнныгъэлэжыгъэшоу, наукэр зыпсэ хэльэу посурэ ыциф шIаг

Адыгэ ИорIуатэм изехъэкIошхуагъ

Шамсудин гуманитар уштыхэмкэ Адыгэ республике институту Кэрэз Тэмбот ыцэ зыхырэм инаучнэ Ioфышо шхьаэштыгъ, Адыгейим имызакъо, Темир Кавказым, «Закавказье» зыфатюре республикэхэм, Урысые Федерацием ичыпэ зэфэшхъафхэм ашызэлъашIехэрэ шIеныгъэлэж цIероюхэм ашыщыгъ, Адыгэ IорIуатэм лъеүж ин къыхинагъ.

1936-рэ ильэсэм бэдээгъум и 25-рэм Туцожь районом ит къуаджэу Джэджэхъаблэ ар къыщыхъу, щапуугъ. Еж къызэрIотжыщтыгъэмкэ, ицыкIугъом къыщегъэжъагъе жэриyo къэбарыжъе, пышис зэфэшхъафхыбэ зэхихыгъе щытыгъ. Ятэжъе ильэс 114-рэ къэзигъэшIехэрэ Хуут Исхакъ бэ зыльэтугъе, бэ зыпекIыгъ тэ лыжъ яшыгъ. Адыгэ IорIуатэм хэшIыкIошко фыриагъ, къэбарыжъхэр, тхыдэжъхэр бэу ышIештыгъхэр. ИхакIеци пчыхъэр лыжъ губзыгъэхэр къыщызэрIошгоштыгъх, гъашэгъоньбэ къыщауатэштыгъ. Шамсудин пчыхъахэм къотуя ахэм ядэуэз зэхихыгъэр ары наужым ишызэнгъэ зэрипхыгъэр.

1955-рэ ильэсэм гурт еджа-пэр тыхын медальюкэ къуухи Краснодар дэт политехническэ техникумым, джы институт, чэхъегъагъ, ау ар ыгу римыхъеу къычIекIыжъи, кIелэгъэдже институтым зигъэзэжъагъагъ. ГухэкIими, ныбжыкэ дэдэу ипсауныгъе зэрэзшыкъуагъэм ыпкэ къикIыкэ (ынэхэм къащыкэгъагъ) аши щеджэнэу хуугъэп. Врачхэм еджэнэр къызыфамыдэм къоджэ колхозым къигъэзжэ, ильситүрэ Ioф щишлагъ.

Шамсудин къызэрIотжыщтыгъэмкэ, игъогупе зыдигъэзштыгъэмкэ, сэнэхъатуу къыхихъщтыгъэмкэ икIелэгъэдже хъатуу Айщэт ишуагъе къекыгъ. Аш къироюгъагъэхэр ыгу иль зэптигъэти, ипсауныгъе къызыкIагъ нахь мышIами, джыри зэ гу тыришыхи Адыгэ къэралыгъо кIелэгъэдже институтуу Мыеекуапэ дэтим филологиумкэ ифакультет иадыгэ

отделение чIэхъажъыгъагъ. Дэгъу дэдэу еджагъ, диплом пльижъкэ къуухыгъагъ.

Аш ўуяж Шамсудинэ, 1962-рэ ильэсэм къыщегъэжъагъеу 1964-рэ ильэсэм нэс, адигабзэмрэ литературэмрэкэ кIелэгъаджэу Тэххутэмкье гурт еджапIем, хэку еджепI-интернаты, тури зэдихызэ, Ioф ашишIагъ. Нэүжким кIелэгъаджэхэм яшIенъыгъе зыщыхъагъэхъорэ Адыгэ хэку институтым методистуу щылжъагъ, etlanэ экономикэм, бзэм, литературэм ыкIи тарихъым язэгъашэн пыль Адыгэ научнэ-уштыхъе институтым инаучнэ IoфшIагъ. 1973-рэ ильэсэм къыщегъэжъагъеу 1977-рэ ильэсэм нэс фольклорымрэ литературэмрэкэ аш исектор ипшэгъ.

А охтэ кIекIым наукэм идэлжъян изэхэцкло Iепэласэу зэрэштыр къыгъэлэгъагъ. Адыгэ IорIотэ зэхэгъоюнымкэ, ахэм язэгъэфэн-уштыхынкэ аперэ льбэкъухэр зышигъэхъэр Хуут Шамсудин ары. Адыгэ льэпкэ IорIуатэм — нарт къэбархэм, пышсэхэм, тхыдэжъхэм, орэдыхъхэм, нэмийкIем, ягъоинкэ, язэгъэфэнкэ, язэгъашэнкэ аш гъэхъагъеу илэм уасэ фэшIагъуай. IорIуатэхэр къыдэгъэкIыгъэхъэмкэ зэшүүгъээм дунэе наукаумкэ мэхъанэшо ил. Аш къыхихъгъе еплъкэ, екIолэкэ, гупши-сакIехэм методологическэ мэхъэнэ гъэнэфагъе яIеу гъэпсыгъэх. ШIеныгъэлэж инхеу Москва, Тбилиси, Махачала, Сэхъум, Налщык, Щэрджэс, нэмийкIем ашыгсэухэрэми ар бэрэ къаушыхъатыгъ.

ГущыIэм пае, Шамсудинэ «Адыгэ литературэмрэ IорIуатэмэро яIoфыгъохэр» зыфилорэ тхытлын игъэхъазырын Ioф дээшигъэ купым пэшэнгъе дэзэрихъагъ. Адыгэ IорIуатэм ижанрэ зэфэшхъафхэр къизэлъызыбытуирэ къидэкIынэу том 12 хуурэм ипроект зэхигъэуцаагъ. Аш икIещаклоу, тхытхэм гъэпсыкIеу яIещтыр, ахэр зэхэзгъэуцоштхэр ыгъэнэфагъэх. «Адыгэ IорIуатэм» зыфилорэ

Адыгэ лъэпкым идышьэ кIэн лъапэ Ioфышо дэзышIагъэхэм ашыщ шIеныгъэлэжъеу Хуут Шамсудинэ. Ар псауу къитхэтыгъэмэ ыныбжь ильэс 80 хууштыгъэ.

томищэу къыдэкIыгъэм ия II-рэ том пшысэу къыдэхъагъэхэм Ioф адэзышIагъэр Шамсудин, ар зэкэмкИ нэклубю 753-рэ мэхъу. Миш дэжкым къышыхэгъэштым сшойгъу, Хуут Шамсудинэ IорIотэ шIеныгъэм илахышишо хильхъагъэм осэ ин къыфаши 1994-рэ ильэсэм «Адыгэ Республика шIеныгъэмкэ иза- служеннэ IoфшIэшшу» зыфилорэ щытхуцIэр къизэрэфагъэшшо- шагъэр. А ильэс дэдэм шIеныгъэхъэмкэ Адыгэ (Щэрджэс) дунэе академиим иакадемиекуу хадзыгъагъ.

Шамсудинэ IoфшIагъеу илэр гүүнечь, адыгэм икIэн къеуго- ижигъээним акылэу, klyaché, гүетынгъеу хильхъагъэр къело- гъуай. Шъэм ехуу статья зэф- шхъафэу ытхыгъэр, ахэм анамыкIеуи адигэмэ ягушхъэ- лэжыгъе къизылтыкIхэрэ моног- рафиихэр бэдэдэу къылекIе- кыгъе, жэрио тхыгъэхэр зыдэт тхылъ пчагъэе урысыбзэки адигабзэки къидигъэгъигъ.

Шамсудинэ профессионализмээ ин хэльэу материалир къыхихын, зэфихысыжын, зэкэ щыленигъэм ихуугъэ-шагъэхэр зэпхыжыгъэхъеу, зым адрэр къыпкырыкIыжъэхэр зэрэ- щытхэр къидильтээзэ, ыгъэпсын юлъакIыщтыгъ. Аш фэдизым ынхэм альгэуцтгыгъэп, ау аш пае къэмьнэу Ioф ышIештыгъ, институтым иофишIэхэм ашыщ епхыгъеу къылорэр хиутиштыгъ.

ШIеныгъэлэжым ишыленигъе- гьогу дэгъу дэдэу къащуатэ иофишIэгъуцтгыгъ ыкIи иныбдже- гъуяа Мамый Русслан итхыль- хэр «Хуут Шамсудин» (1996), «Союз науки и мужества» (2006) зыфилорэр.

1991-рэ ильэсэм шIеныгъэ- лэжъеу щэшIе Казбек гъэзэтэу «Адыгэ маакэм» къыригъэхъэгъе очеркэу «Лыгъэ» зыфилорэри зыфэхъэхъыгъагъэр Хуут Шамсудин. Аш ышыхъе къырыкIуа- гъэм къыщегъэжъагъеу иофишI- гъэхэм анэсийхъеу, игъэкIоты- гъеу къышилтыкIыгъ. Къыдигъэ- кыгъэхэм тхылъ инхэр, IoфшI- гъэшхохэр зэрахэтхэр, зэкэми уакытегущыIенэр IешIэх зэрэ- мыхъуштыр щыкIегъэтхы.

Шамсудинэ мэхъэнэ куу зиэхээ тхыгъэхэр гъэзэт ыкIи журнал нэклубюхэм мызэу, мытлоу къаригъэхъагъэх, IорIуатэхэм афэхъэхъыгъе конферен- циу, конгрессу, нэмийкI Ioф- тхыбзээ чыпIэ зэфэшхъафхэм ашызэхшэхэрэм чанэу ахэ- лажъэштыгъ. Джа зэпстэумэ адаклоу научнэ IoфшIэхэм ягъэхъазырын пылыгъ, Адыгэ къэралыгъо университетын

щыригъаджэштыгъэх, аспирант- хэм Ioф адишIештыгъ.

Шамсудин дунаим зехъжым үүж Адыгэ Республика шIен- гъэмрэ шIеныгъээрэкэ и Министрствэрэ гуманитар уштыхэмкэ Адыгэ республике

тъэкIуатэ, ари адыгэ IорIуатэм якъеугоин Ioф дэзышIэрэ шIеныгъэлэж. НахыкIеу Тамара ишыленигъэ медицинэм рипхыгъ, Краснодар медицинскэ академиер къыщиуухыгъеу врачуу Ioф ешIэ.

институтымрэ якIещаклохэу аш фэгъэхъыгъе Дунэе научнэ конференциехэр ильэс зэфэшхъафхэм зэхащагъэх. ГущыIэм пае, «Адыгэ IорIотэ шIеныгъэр я XXI-рэ лъэшIэгъум» (2011-рэ ильэс), «Адыгэ IорIуатэр: икъе- хумэн, изэхэфын» (2016-рэ ильэс) зыфилорэр. Институтым ихъарзынэш шIеныгъэлэжым къуульоингъе IорIотэ шьэ пчагъэ хэль. Научнэ Ioфуу ышIэрэм dakloy учебникэу, хрестоматиеу, программэ, методичске Iэ- пыIэгъуу пчагъеу къыхиутигъэхэр еджа-пэр хиутиштыгъ.

Адыгэм игулытэ зынсэу, лъэпкэ нэшанэу, шыкIэ-lyakIэу Хуут Шамсудинэ ыгъэунэфы- гъэхэр шIеныгъэлэжхэмкэ IэубытыпIешуух. Лъэпкэ шIен- жыры зыгъэптихэрэе адыгэ IорIотэ хэшIыкыгъэхэр къыз- хэхъыгъе лъэпкым ригъэгъо- тыштыгъэх, лъэшIэгъуныкъом эхуурэ адыгэ лъэпкым хахьо ригъэшIеу зэмьблэжъеу Ioф ёшIагъ.

ЗэльашIэрэ IорIотэзэхъеу, шIеныгъэлэжъеу Хуут Шамсудинэ хэмькIокIеэжын лъэж гъашэм щыпхыришигъ.

«Ижырэ лъэхъаным щыпхыришигъ. ГущыIэм пае, «Адыгэ IорIотэ шIеныгъэр я XXI-рэ лъэшIэгъум» (2011-рэ ильэс), «Адыгэ IорIуатэр: икъе- хумэн, изэхэфын» (2016-рэ ильэс) зыфилорэр. Институтым ихъарзынэш шIеныгъэлэжым къуульоингъе IорIотэ шьэ пчагъэ хэль. Научнэ Ioфуу ышIэрэм dakloy учебникэу, хрестоматиеу, программэ, методичске Iэ- пыIэгъуу пчагъеу къыхиутигъэхэр еджа-пэр хиутиштыгъ.

Шамсудинэ къызыхъуяа ильэс 75-рэ зэхъум аш фэгъэхъыгъе конференциеу зэхащэ- гъяа гъэм зыфэхъэхъыгъе тхыльыр 2011-рэ ильэсм къидэхъигъ. Нэүжким, къызыхъуяа ильэс 80 зэрэхъ- гъэм фэгъэхъыгъеу зызэхашэми аш иматериалхэр институтым ииннтернет нэклубю къырагъэхъяа.

Адыгэ Республика шIеныгъэ- лэжъеу опсэуфэ ильэпкэ фэ- лэжагъ, адыгэ IорIуатэмрэ литературэмрэ иофишIагъэхэмкэ къыгъэбаагъ. Адыгэ IорIуатэм иугоин, изэгъэфэн, ишшэтийн, икъыдэгъэкIын гъэхъэгъэ ин шызышыгъэхэм япэрыт.

ШЭКЮ Мир.
Филологическэ шIеныгъэхэмкэ кандидат.

Хыкум приставхэм къаты

Зэнэкъокъум ашытакуагъ

СССР-м и Лыхъужъеу Андырхое Хусен ишлэжь фэгэхъигэ зэнэкъокъухэр Мые-къуапэ щыкъуагъэх.

Спорт бэнэным ильэнүкью панкратионимкэ Адыгейим юф щызышээр хыкум приставхэм теклонигъэр къадихыг.

Іофхъабзэм кіәщакло фэхъугъэх Урысюем панкратионимкэ и Федерацие, Адыгэ Республикэм физическая культурэмкэ юки спортымкэ и Комитет, хыкум приставхэм я Федеральна къулукъу Адыгейимкэ и Гъэ-юрышланлэ, ДОСААФ-м ишъольтыр къутамэ республикэм щылэр.

Урысюем ишъольтыр 27-мэ къарыкъыгъэ спортсмен 300-м ехъу зэнэкъокъум хэлэжьагъ. Адыгейим икомандэ къэзгэльэгъуа-тэхэм ашыц хыкум приставхэм я Федеральна къулукъу Адыгейимкэ и Гъэ-юрышланлэ илофышишэу Едыдж Анзор. Аш дэгүу дэдэу зыкъыгъэльэгъуагъ, теклонигъэр къадихыг.

Гъэ-юрышланлэ икъулыкъушэхэр Анзор фэгушлох, тапекли гъэхэгъашуухэр ышынхэу фало.

Зэрарыр къыпщыныг

Теуцожь районым щыпсэурэ бзыльфыгъэм ыпкъ къикъыкэ гъогум къитехъухъэгъэ ху-гъэ-шагъэм зэрарэу къизди-хыгъэр аш къыпщынын зэрэ-фаем епхыгъэ юфэу къизэ-

Луахыгъэр хыкум приставхэм зэхафыгъ.

Теуцожь район хыкумым унашьюу ышын-гъэмкэ, бзыльфыгъэм сомэ мин 200 къынчинын фэягъ.

Пальэу къыфагъэуцугъэм ехъулэу чыфэр къыпщыныгъэп, аш къыхэкъыкэ пшъэдэ-къыжыр нахь агъельэшыгъ, къызэкигъэ-къожын фэе ахъщэм сомэ мин 14 хэхъуагъ.

Аш ыуж бэ тыримыгъашэу бзыльфыгъэм ахъщэр къытыжыгъ, къызэуахыгъэ юфыри зэфашыжыгъ.

Хыкум приставхэм я Федеральна къулукъу Адыгейимкэ и Гъэ-юрышланлэ ипресс-къулукъу

**Зэхэзыщагъэр
ыкИ къыдэзы-
тээкъырэр:**
Адыгэ Республика-
м лъэпкъ Иофхэмкэ, Икъыб къэралхэм ашы-
псэурэ тильэпкъэ-
гъухэм адьярэ зэхэзы-
нгъэхэмкэ юкИ
къэбар жуугъем
иамалхэмкэ и Комитет
Адрессыр:
ур. Крестьянскэр, 236

**Редакциер зыдэ-
шийэр:**
385000,
къ. Мые-къуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
Редакцием авторхэм
къайхырэр А4-кэ заджэхэрэ тхъапхэу
зипчъагъэкэ 5-м
емыхъухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлтээ, шрифтыр
12-м нахь цыкунэу
щытэп. Мы шапхъэ-
хэм адимыштэрэ
тхъгъэхэр редакцием
зэкегъэжийхых.

E-mail: adyvoice@mail.ru

Зыщаушихъятыгъэр:
Урысие Федерацием
хэутын Иофхэмкэ, тел-
радиокъэтын-
хэмкэ юкИ зэлты-
їсыккэ амалхэмкэ и
Министерствэ и
Темир-Кавказ
Чыпэ гъэ-юры-
шланлэ, зэраушыхъятыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мые-къуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**ЗэкіэмкИ
пчъагъэр
4360**
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 1475

Хэутыним
узцык-Іэтхэнэу
щыт уахътэр
Сыхъатыр
18.00
Зыщыхаутырэр
уахътэр
Сыхъатыр
18.00

Редактор
шхъягъэр
**Дэрбэ
Т. И.**

Пшъэдэкъыр
зыхъыре
секретары
**Хурмэ
Х. Х.**

Тхылъхэр аштэнхэу рагъэжъагъ

Кіәләцыкъухэу еджаплэм чэс-хэм юки мыйгъэ чэхъащтхэм зэтыгъо ахъщэ тынэу къэкъошт шышхъэу мазэм къафэкъоштим пае лъэу тхылътыр бэдээгүум и 15-м къыщегъэ-жъагъэу птын плъэкъыщт.

шыгъэм ар къыщиуагъ юки ифэшьошэ унашьюхэр УФ-м и Правительствэ фишь-гъэх.

Унагьом гъотэу иэм емыльтыгъэу еджаплэм къорэ е мыйгъэ чэхъащт зэрэхсэм зэкъэми къафэкъошт, сабый пэпч сомэ мини 10 къыфатуущыщт. Ильэсихым зыныбжь шлокъыгъэх кіәләцыкъухэм къащегъэжъагъэу, мыйгъэ еджаплээр къезуухыгъэу, ау бэдээгүум и 2-м нэс джыри ильэс 18 мыхуу-гъэхэм анэсъжъэу къихэфэштых.

Зэтыгъо ахъщэ тынры къызитефэхэрэм лъэу тхылътыр къэралыгъо фэл-фашэхэм япортал щатын альэкъыщт. Мыш дэжым нэмэйк зыпари агъэхъазырынэу ишыкъа-гъэх.

Джаш фэдэу Пенсиехэмкэ фондым иот-деление раҳылпэми хуущт, ау аш паспортыр, СНИЛС-р, кіәләцыкъул къызэрэхъуагъэр къэ-зыушыхъятырэ тхылътыр юки банкым исчетэу къызэрэхъяштыр игъусэнхэ фае.

Пшъэшъэжъи- токыр къеуагъ

Бэдээгүум и 22-м чэщым ильэс 13 зыныбжь пшъэшъэ-жъи-
том токыр къеуагъэу, иоф дэеу Адыгэ республике кіәләцыкъул сымэджещым ашагъ.

Ар мешюку гъогоу Адыгейр зэпзычырэм илахъэу «Дондуковская — Назаровская» зыфиорэм дэж щылэу, техническэ иофшэнхэр эзэрэзшуахыхэр лъэоим дэ-клюай электичествэр зэрыкъорэ гучычхэм анэсъгъ. Пэшорыгъэшъэу зерагъеу-нэфыгъэмкэ, ары токыр къеонэу зэрэхъу-тэр.

УФ-м хэгъэгу клоц Иофхэмкэ и Министерствэ транспортимкэ и Линейнэ гъэ-юрышланлэу къалэу Краснодар юкИ ипресс-къулукъу къызэритигъэмкэ, иофым хэхъухъэгъэ шыпкъэр мы уахътэм зэхафы.

Къыхэтутыгъэхэм къараалырэр

«Сигуапэу седжагъ»

Бэдээгүум и 14-м къидэкъыгъэ «Адыгэ макъэм» Хахъурэтэ Светланэ итхыгъэу «Ора сянэр?» зыфилоу къихъагъэм фэгъэхъыгъэу мы мафэхэм тхыгъэ къытлукълагъ.

Ар Тэхъутэмкъое районым (зыщыц къуаджэр къытхыгъэп) юкИ ипресс-Давтян Маринэ къытфаригъэхъыгъ.

— Непэ «Адыгэ макъэм» къыхиутигъэ-тхыгъэм си-гу ыгъэбэрысрыгъ, — къетхы Маринэ. — Хахъурэтэ Светланэ истатья-хэм сигуапэу сяджэ, си-гу рехъых. Сэ сильэлкъыкэ си-гермэл, сянэ адыг, адыгэ классми си-щеджагъ, адыгабзи, урысыбзи, ермэлбзи сэшлэх, сянэ ыбзэ шу сэлзэгъу.

«Адыгэ макъэр» бэшлагъэу къисэтхыкъы. Иофшланлэу си-зыгылтум гъэзетыр зыдэсхъэу, си-гу рихъыгъэ статьям сакы-феджэу къыхэ-къы. Аш пыдзагъэу Маринэ гъэзетым ик-эхтэн, ар къизитхыкъырэр нахыбэ хууным пае шэгъэн фаехэм ягугу къешы, Хахъурэтэ Светланэ итхыгъэ тегущыэнхэр игоу елтыгъ.

Шыпкъэ, Маринэ изакъоп, тхыгъэр бэмэ агу рихъыгъ. Рассказ ылоу тыримытхагъэ-ми, автобиографическе рассказ фэдэу, гур ыгъэгумэккэ, узэльшиштэу ар гъэпсы-гъэ. Хуугъэ-шагъэр ямышыкъе щытэп, аш фэдэ юкИ энэгъэм хэмыхъухъэу план пшъэ-къытштэп. Ау Светэ авторым ыгу ихыкъы-рэ-ишикъырэр благъэр къытихылпэн, сю-жетым тэри тыхищэн, игумэк къытлигъэ-їэсэн ылъэкъыгъ. Унагъо имыхъэгъэ пшъэ-шье ныбжыкъе къытлалхъэгъэ сабийм ыгу фэузы. Ау чыпэлэу зэрэтым елтыгъэу, сабийр ыштэн, ыплун зэримыльэ-къытштыри дэгъоу къызыгурзоми, Сашэ (са-бийм) епхыгъэ гупшысэр къидэоежызэ ильэсбэ куагъэ.

СИХЪУ Гощнагъу.